

Sme toho názoru, že neobstojí ani jednostranné tvrdenie autora, že „logistika je potrebná novopozitivistom preto, aby dodali svojej filozofii vedeckú formu a za matematickými formulami, v hĺbkinách symboliky skryli jej reakčnú podstatu“ (267). Spojitosť novopozitivismu a logistiky má hlbšie aj gnozeologické korene a zjednodušenie nepomôže pri jeho kritike.

*

V tejto recenzii sme si nepostavili za cieľ sústavný rozbor Andrejevej knihy, pretože vzhľadom na šírku jej problematiky by si to vyžadovalo viac miesta. Išlo nám len o to, ukázať celkový charakter recenzovanej knihy, jej hlavné klady a nedostatky a na vybraných problémoch dokresliť túto charakteristiku. Záverom treba povedať, že napriek nedostatkom formálneho charakteru a pojmovej nepresnosti a niektorých, podľa nášho názoru, nedomyšlených problémov, kniha I. D. Andrejeva je cenná v prvom rade ako sústavný výklad problémov marxistickej gnozeológie. Opakovanie v texte, časté a nie vždy potrebné citáty atď. sú do určitej miery podmienené práve týmto syntetizujúcim zámerom autora. Pre filozofa najzaujímavejšie sú však tie časti, kde autor polemizuje s názormi sovietskych i buržoáznych filozofov, kde sa zaoberá niektorými málo skúmanými otázkami gnozeológie, i keď týchto miest, ako sme povedali úvodom, mohlo byť podstatne viac. Škoda, že sa autor nepodujal na podrobnejšie vysvetlenie, a hlavne logický rozbor samotného pojmu poznania, pojmu myslenia, že obišiel problém možnosti účinného vedeckého predvídania, ktorý nadhodil v úvode, že podrobnejšie nerozanalyzoval pojem odrazu a podobne. No napriek tomu kniha I. D. Andrejeva dobre poslúži ako základná učebnica teórie poznania a východisko pre ďalšiu prácu na problematike marxistickej gnozeológie.

Milan Zigo

Karel Berka, *K dejinám výrokovej logiky v antice*. Rozpravy ČSAV, Praha 1959, strán 102.

Karel Berka, známy vedecký pracovník v oblasti dejín logiky, najmä antickej, vydal v Rozpravách ČSAV po niekoľkých štúdiách z oblasti antickej logiky svoju väčšiu prácu pod názvom *K dejinám výrokovej logiky v antice*.

V stručnom úvode (3—4) konštatuje Berka dva základné nedostatky v prácach súčasných buržoáznych historikov logiky, a to 1. vývoj logiky sa skúma izolovane od spoločensko-hospodárskych podmienok, neskúmajú sa príčiny a podmienky jej vzniku ani jej vzťah k antickej vede a filozofii vôbec a 2. nesprávne sa vnáša do antickej logiky súčasná logická problematika. Na druhej strane však Berka pokladá za veľmi vhodné a užitočné používanie výrazových prostriedkov modernej logiky pri štúdiu dejín logiky s tým správnym pripomenutím, že si musíme byť vedomí dosahu a miery jej aplikovateľnosti.

Berkova práca si teda kladie za cieľ odstrániť oba uvedené nedostatky a podať tak vedecky správny pohľad na vývoj antickej výrokovkej logiky.

A tak v I. časti všíma si Berka historické podmienky vzniku a vývoja výrokovkej logiky, pričom v 1. kap. preberá vznik výrokovkej logiky, kým predmetom 2. kap. je jej vývoj. Po stručnom načrtnutí špecifických historicko-spoločenských podmienok v období helenizmu, do ktorého spadá vlastný rozvoj antickej výrokovkej logiky, t. j. stoickej logiky, zisťuje najprv hlavné vonkajšie podmienky, za ktorých vyrástla výroková logika. Zisťuje tu ako bezprostredne najväčší vplyv medicíny, ktorá ako prvá z vied sa orientovala na zisťovanie vzájomných súvislostí javov, potom gramatiky a teoretickej jazykovedy vôbec a konečne matematiky a geometrie. Z vnútorných podmienok je to predovšetkým skutočnosť, že práve v období helenizmu sa vykrystalizovali všetky podstatné podmienky ovplyvňujúce výrokovú logiku do tej miery, že bolo potrebné vytvoriť taký logický systém, ktorý by mohol slúžiť novým, vývojovo vyšším požiadavkám vedy a potrebám nového vedeckého spôsobu myslenia (11). Významný vnútorný podnet k výrokovej logike stoikov treba konečne vidieť aj v ich svetovom názore.

S prechodom stoicismu do rímskej kultúry zastavuje sa ďalší vývoj stoickej logiky. Prívrženci tzv. rímskej stoy zameriavali sa totiž predovšetkým na etiku. Až v II. stor. n. l. v Galenovi, predstavujúcom vrchol antickej lekárskej vedy, nachádzame významného predstaviteľa výrokovkej logiky. Posledným jej predstaviteľom už na rozhraní staroveku a stredoveku je Boethius.

V II. časti sa zaoberá Berka predchodcami výrokovkej logiky stoikov. Jej počiatky zisťuje u megarikov (1. kap.), a to u Diodora Krona

a Filona, ktorí sa dôkladne zaoberali výkladom implikácie. Spor o jej výklad mal ohlas ešte i u stoikov. Implikáciu poznal aj Aristoteles a starší peripatetici (2. kap.). Kým však u Aristotela ostal tento poznatok bez vplyvu na jeho pojmovú logiku, vypracovali už starší peripatetici Theofrastos a Eudemos náuku o čiste hypotetických úsudkoch. Význam ich náuky sa v plnej miere prejavil až u Boethia.

Jadro práce III. časti obsahuje výklad stoeickej logiky, antickej to formy výrokovkej logiky. Najprv si autor všima gnozeologické a sémantické predpoklady stoeickej logiky (1. kap.) a až potom pristupuje k výkladu stoeickej teórie výrokov (2. kap.), ďalej náuky o úsudkoch (3. kap.) končiac výkladom teórie dedukcie (4. kap.).

Predmetom IV. časti je rozbor Galenovho prínosu do výrokovkej logiky, ktorý spočíva predovšetkým v teórii výrokov (1. kap.), menej v náuke o úsudkoch (2. kap.).

Výklad Boethiovho logického systému odlišného od logiky stoikov podáva autor v V. časti. Boethius ovplyvnený staršími peripatetikmi predstavuje totiž synkretizmus oboch hlavných smerov logiky, čo sa výrazne odráža v jeho teórii výrokov (1. kap.) ako aj v náuke o úsudkoch (2. kap.).

V stručnom Závere (89) poukazuje potom Berka na vplyv Boethiovej logiky na niektorých významných logikov stredoveku. Konštatuje zá-

roveň, že cenné výsledky antickej výrokovkej logiky zhodnotili v plnej miere až stúpenci modernej logiky.

Na konci sa pripojuje k práci bibliografia prameňov a odbornej literatúry ako aj pomerne obsiahle nemecké resumé.

Že Berkova práca znamená prínos v skúmaní dejín antickej výrokovkej logiky, bolo by možno najlepšie ukázať podrobným porovnaním jeho práce s prácou Dr. J. Červenku, *Zásluhy stoikov o logiku*, Sborník prác profesorov evanj. kolegiálneho slov. gymnázia v Prešove 1940, 187—252. I keď Červenková práca má nesporne tiež niektoré klady proti iným buržoáznym prácam s podobnou tematikou a v niektorých častiach je podrobnejšia ako Berkova, má predsa oba uvedené základné nedostatky, ako sa na ne poukazuje v úvode Berkovej práce o buržoázných prácach tohto druhu vôbec. Berka však, ktorému, pravda, nešlo o výklad všetkých podrobností antickej výrokovkej logiky, podal na druhej strane marxisticky správny a teda vedecký výklad vývoja antickej výrokovkej logiky v celom jej rozsahu, náležite zdôvodňujúc všetky príčiny a podmienky jej vzniku a vývoja za daných spoločensko-historických podmienok. Spresnenie termínov a rozvážne používanie výrazových prostriedkov modernej logiky patrí konečne tiež k prednostiam tejto práce.

Július Špaňár